

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

Mål nr

meddelat i Stockholm den 10 april 2017

Ö 2778-16

KLAGANDE

BS

Ombud: EJ

SAKEN

Tillstånd till prövning i hovrätt av mål om avvisande av ombud

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts beslut 2016-05-10 i mål Ö 2352-16

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen ändrar hovrättens beslut och beviljar tillstånd till målets prövning i hovrätten.

Dok.Id 131713

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax 08-561 666 86	08:45-12:00
	103 12 Stockholm	E-post:	13:15-15:00
		hogsta.domstolen@dom.se	
		www.hogstadamstolen.se	

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

BS har i första hand yrkat att Högsta domstolen ska undanröja tingsrättens beslut och återförvisa målet dit. I andra hand har hon yrkat att Högsta domstolen ska meddela tillstånd till målets prövning i hovrätten.

SKÄL

Bakgrund

1. BS och IS är svarande i ett mål vid Stockholms tingsrätt angående fordran. I januari 2014 anmälde sig EJ som ombud för svarandena. Tingsrätten avvisade honom som ombud i målet i januari 2016. Varken BS, IS eller EJ hade fått tillfälle att yttra sig i frågan om avvisning av EJ som ombud innan beslutet meddelades. Hovrätten har inte meddelat prövningstillstånd.
2. BS har överklagat hovrättens beslut och gjort gällande bl.a. att det vid tingsrättens hantering av frågan om avvisningen av hennes ombud förekommit rättegångsfel samt att handläggningen strider mot reglerna för en rättvis rättegång.
3. BS har i första hand yrkat att Högsta domstolen ska undanröja tingsrättens beslut. Ett sådant yrkande kan lagligen inte bifallas. Frågan i Högsta domstolen är om tillstånd till målets prövning i hovrätten ska meddelas.

Avvisning av rättegångsombud

4. Enligt 12 kap. 2 § första stycket rättegångsbalken får som ombud inte brukas annan än den som rätten med hänsyn till redbarhet, insikter och tidigare

verksamhet finner lämplig att vara ombud i målet. Om ett ombud visar oredlighet, oskicklighet eller oförstånd eller annars befinns vara olämplig, ska rätten enligt 12 kap. 5 § samma balk avvisa henne eller honom som ombud i målet. Domstolen är skyldig att självmant tillämpa behörighetsreglerna och på eget initiativ ingripa om ett ombud under en rättegång visar sig olämplig på det sätt som anges i 12 kap. 5 § (se NJA II 1943 s. 136).

5. Det finns inte några uttryckliga bestämmelser som tar sikte på domstolens skyldighet att låta parten eller ombudet yttra sig innan beslut fattas i frågan om avvisning av ett ombud. I NJA 1969 s. 68 godtog Högsta domstolen – med hänsyn till karaktären av de anmärkningar som hade riktats mot ombudet – att ett beslut om avvisning hade meddelats av första instans utan att frågan dessförinnan väckts med ombudet.

6. Högsta domstolens avgörande i 1969 års fall ger uttryck för att uppfattningen redan då var att det endast undantagsvis är godtagbart att avvisa ett ombud utan att dessförinnan väcka frågan med den berörda parten eller ombudet. Sedan 1969 har de grundläggande rättssäkerhetsgarantier som brukar anses knutna till ett rättvist domstolsförfarande fått ett konstitutionellt stöd genom att det numera framgår av 2 kap. 11 § andra stycket regeringsformen att en rättegång ska genomföras rättvist. Principerna för en rättvis rättegång innefattar bl.a. en rätt för en part att bli hörd inför domstol och därmed få möjlighet att lägga fram sin sak samt ett krav på att förfarandet ska vara kontradiktoriskt. (Se prop. 2009/10:80 s. 159 f.)

7. Ett beslut om att avvisa ett ombud är ingripande för såväl huvudmannen som ombudet. Det innebär att parten inte längre kan företrädas av den person som han eller hon utsett. För en part är det typiskt sett av stor vikt vem som för partens talan inför domstol. Frågan är av sådan betydelse att parten eller ombudet ska få tillfälle att yttra sig innan rätten tar ställning till frågan om avvisning. Det normala i sådana situationer torde vara att ombudet får tillfälle

att yttra sig och därigenom måste också huvudmannens rätt att yttra sig anses tillgodosedd.

8. Avsteg från huvudregeln kan göras endast i rena undantagssituationer. Att domstolen med ledning av egna iakttagelser gör bedömningen att det är klart att ombudet har visat oredlighet, oskicklighet eller oförstånd eller på annat sätt visat sig olämplig utgör inte tillräckliga skäl för att underlåta kommunikation.

Bedömningen i detta fall

9. Tingsrätten har beslutat att avvisa B Ss ombud i målet. Frågan är av sådan betydelse för BS att hon borde ha fått tillfälle att yttra sig innan tingsrätten slutligt tog ställning till den. Att tingsrätten fattat sitt beslut utan att dessförinnan ge henne tillfälle att yttra sig utgör ett rättegångsfel.

10. Ett ställningstagande till frågan om hovrätten ska bevilja prövningstillstånd på grund av ett rättegångsfel av det slag som avses i 59 kap. 1 § första stycket 4 rättegångsbalken bör i första hand utgå från en bedömning av om felet kan antas ha inverkat på målets utgång. Om felet kan antas ha haft en sådan inverkan ska prövningstillstånd meddelas för att tingsrättens avgörande ska kunna undanröjas eller felet avhjälpas i hovrätten. En (första) bedömning av om felet har inverkat på målets utgång måste alltså göras inom ramen för tillståndsprövningen. (Se NJA 2010 s. 342.)

11. Att tingsrätten har beslutat att avvisa ombudet utan att ge BS tillfälle att yttra sig innebär att en från rättssäkerhetssynpunkt väsentlig regel har åsidosatts. BS har i och för sig i överklagandet till hovrätten utförligt argumenterat för sin sak och redovisat sin inställning till de faktiska omständigheterna och till tingsrättens beslut om avvisning. Bedömningen av

vad hon där har anfört bör inte ske utan att det beviljas tillstånd till målets prövning i hovrätten (49 kap. 14 § 4 rättegångsbalken).

I avgörandet har deltagit: justitieråden Gudmund Toijer, Kerstin Calissendorff, Agneta Bäcklund (referent, skiljaktig), Anders Eka och Stefan Johansson
Föredragande justitiesekreterare: Erika Bergman

**BILAGA TILL
PROTOKOLL**
2017-03-06

Mål nr
Ö 2778-16

SKILJAKTIG MENING

Justitierådet Agneta Bäcklund är skiljaktig och avslår överklagandet.

Hon ansluter sig till vad majoriteten har anfört till och med punkten 10.
Därefter bör skälen enligt hennes mening ha följande lydelse.

Att tingsrätten beslutat att avvisa ombudet utan att ge BS tillfälle att yttra sig innebär att en från rättssäkerhetssynpunkt väsentlig regel har åsidosatts. Det finns därför en presumtion för att felet har inverkat på målets utgång. För att en sådan presumtion ska kunna brytas krävs att det finns positivt stöd för antagandet att utgången i det konkreta fallet hade blivit densamma även om rättegångsfelet inte hade förekommit. (Se NJA 2001 s. 731.)

BS har – genom sitt ombud – i överklagandet till hovrätten utförligt argumenterat för sin sak och redovisat sin inställning till de faktiska omständigheterna och till domstolens ställningstagande i sak. Det framstår som klart att tingsrättens beslut inte skulle ha fått en annan utgång om hon getts tillfälle att yttra sig inför beslutet i fråga om att avvisa ombudet. Det saknas därmed förutsättningar att undanröja tingsrättens beslut.

Det finns mot denna bakgrund inte skäl att meddela tillstånd till målets prövning i hovrätten.

Dok.Id 133199

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax 08-561 666 86	08:45-12:00
	103 12 Stockholm	E-post:	13:15-15:00
		hogsta.domstolen@dom.se	
		www.hogstadamstolen.se	